

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЬКОГО ТА СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

© А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, К. О. Демянік

Національний фармацевтичний університет, Харків

Резюме: у статті проаналізовано основні тенденції розвитку системи фармацевтичного забезпечення міських та сільських аптечних закладів України. Проведено порівняльний аналіз територіального розподілу аптечних закладів сільської місцевості по 24 областях України та АР Крим. За результатами анкетного опитування визначено основні проблемні питання фармацевтичного забезпечення жителів сільської місцевості. З'ясовано основні фактори у виборі лікарських засобів споживачами міської та сільської місцевості та здійснено оцінку задоволення потреб у фармацевтичному забезпеченні. Обґрунтовано заходи з підвищення соціально-економічної ефективності організації системи фармацевтичного забезпечення населення у сільській місцевості.

Ключові слова: фармацевтичне забезпечення, сільська місцевість, аптечний заклад, лікарські засоби, сучасні тенденції, доступність.

Вступ. На сьогодні головним завданням у соціальній політиці держави є забезпечення населення якісною та доступною медичною й фармацевтичною допомогою. Особливо гостро вказана проблема постає у сільській місцевості. Ліквідація сільських аптек та аптечних кіосків у складі фельдшерсько-акушерських пунктів, економічна недоцільність відкриття аптечних закладів в сільській місцевості призвели до того, що система фармацевтичного забезпечення стала практично недоступною для жителів сіл і селищ [1, 6]. Вплив комплексу таких факторів, як територіальна доступність, низька щільність населення в сільській місцевості, скорочення показників соціальної інфраструктури, несприятлива соціально-демографічна ситуація, низький рівень доходів сільських жителів у сукупності з високими показниками захворюваності призводять до зниження ефективності вітчизняної системи охорони здоров'я й фармацевтичного сектора в сільській місцевості у середньостроковому та довгостроковому періодах [5, 7].

З огляду на вищезазначене, **метою** нашого дослідження стало проведення порівняльного аналізу сучасного стану фармацевтичного забезпечення міського та сільського населення України з визначенням основних проблемних питань організації системи фармацевтичного забезпечення в селі.

Відповідно до визначеної мети сформульовано основні **завдання** дослідження:

- проаналізувати тенденції розвитку системи фармацевтичного забезпечення аптечних закладів міської та сільської місцевості України;

- провести порівняльний аналіз раціональності територіального розподілу аптечних закладів у сільській місцевості 24 областей України та АР Крим;

- визначити головні фактори у виборі лікарських засобів (ЛЗ) споживачами міської й сільської місцевості та здійснити оцінку задоволення потреб жителів сільської місцевості у фармацевтичному забезпеченні;

- визначити основні напрямки поліпшення сучасного стану фармацевтичного забезпечення населення сільської місцевості.

Методи дослідження. Під час дослідження використано наступні наукові методи аналізу: соціологічний, медико-демографічний, інформаційно-аналітичний, зокрема його прийоми групування та порівняння, а також графічний метод для наочного представлення результатів.

Результати й обговорення. З метою вивчення думки споживачів щодо зазначених питань застосовано метод анкетного опитування міських та сільських жителів 24 областей України та АР Крим. На першому етапі дослідження розроблено анкету, яка містила 18 запитань й передбачала обрання одного чи декількох варіантів відповідей. В опитуванні взяли участь 380 респондентів з різних областей України віком від 21 до 60 років. Структура анкети, відповідно до змісту питань, складалася з чотирьох блоків, зокрема:

I блок висвітлював питання щодо соціально-демографічних характеристик респондентів (вік, стать, освіта, регіон проживання, вид трудової зайнятості, розмір середнього доходу);

II блок питань присвячено вивченню соціально-епідеміологічних показників (структура

захворюваності, ступінь задоволення потреб споживачів сільської місцевості у фармацевтичному забезпеченні);

III блок питань відображав соціально-економічну складову фармацевтичного забезпечення за думкою респондентів (раціональність розміщення аптечних закладів та головних факторів у виборі ЛЗ респондентами);

IV блок питань окреслював проблемні питання сучасної системи фармацевтичного забезпечення населення на думку опитаних.

Відповідно до першого блоку питань визначено статус респондентів за віком, статтю, освітою, місцем проживання, зайнятістю, соціальним статусом та рівнем доходів. Виходячи з отриманих даних, середньостатистичний портрет респондента виглядає так: жінка віком від 25 до 50 років, яка мешкає у сільській місцевості або у місті, за соціальним статусом «робітник» і має середній щомісячний дохід від 2218 до 3261 грн.

Необхідно зазначити, що вибірку сформовано відповідно до демографічних характеристик 24 областей України та АР Крим. Таким чином, перевага сільського населення над міським спостерігалась у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій та Івано-Франківській областях, частка міського населення переважала у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Харківській, Сумській, Львівській, Київській, Житомирській областях.

Наступним етапом нашого дослідження стало визначення структури захворюваності у сільській місцевості з подальшою оцінкою задоволення потреб споживачів сільської місцевості у фармацевтичному забезпеченні, широти та глибини асортименту ЛЗ в аптечних закладах за місцем мешкання, що зумовлює доступність фармацевтичного забезпечення населення сільської місцевості [2, 3].

Так, серед опитаних, що проживають у сільській місцевості, 62 % респондентів найчас-

тіше звертаються до аптечних закладів із серцево-судинними захворюваннями, 24 % опитаних – із шлунково-кишковими розладами, 14 % опитаних мають інші підстави для відвідування аптечних закладів.

Стосовно частоти використання ЛЗ міськими та сільськими жителями за результатами анкетування встановлено, що більшість респондентів, які проживають у місті, вдаються до прийому 1–2 найменувань ЛЗ постійно, на це вказали 56 % опитаних, 24 % опитаних відповіли, що приймають різні ЛЗ за потреби, а 20 % взагалі вдаються до прийому ЛЗ дуже рідко (рис. 1). Разом з тим, 68 % опитаних сільських мешканців відповіли, що приймають різні ЛЗ за потреби й лише 25 % опитаних жителів сільської місцевості вказали, що приймають 3–4 найменувань ЛЗ постійно, що свідчить про різницю у задоволенні потреб споживачів міської та сільської місцевості у фармацевтичному забезпеченні.

Така різниця, на нашу думку, перш за все пов'язана з недоліками асортименту ЛЗ в аптечних закладах сільської місцевості порівняно з міськими і свідчить також про недостатню територіальну доступність аптечних закладів мешканцям сільської місцевості.

Наступний етап нашого дослідження передбачав здійснення аналізу раціональності розподілу аптечних закладів між містом і селом у розрізі областей України. У рамках опитування респондентам запропоновано оцінити стан забезпечення населення аптечними закладами як: *задовільний, незадовільний і вкрай незадовільний*. Результати оцінки стану забезпечення аптечними закладами як міського, так і сільського населення у середньому по Україні, на думку респондентів, представлено на рисунку 2.

Стосовно забезпечення окремих областей України аптечними закладами, за результатами опитування визначено, що вкрай незадовільний стан забезпечення аптечними закладами у

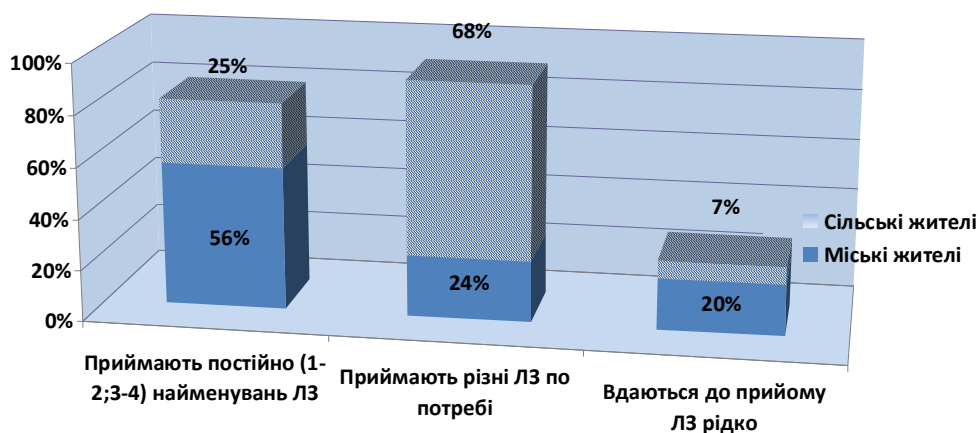

Рис. 1. Аналіз споживання лікарських засобів у міській та сільській місцевості (%).

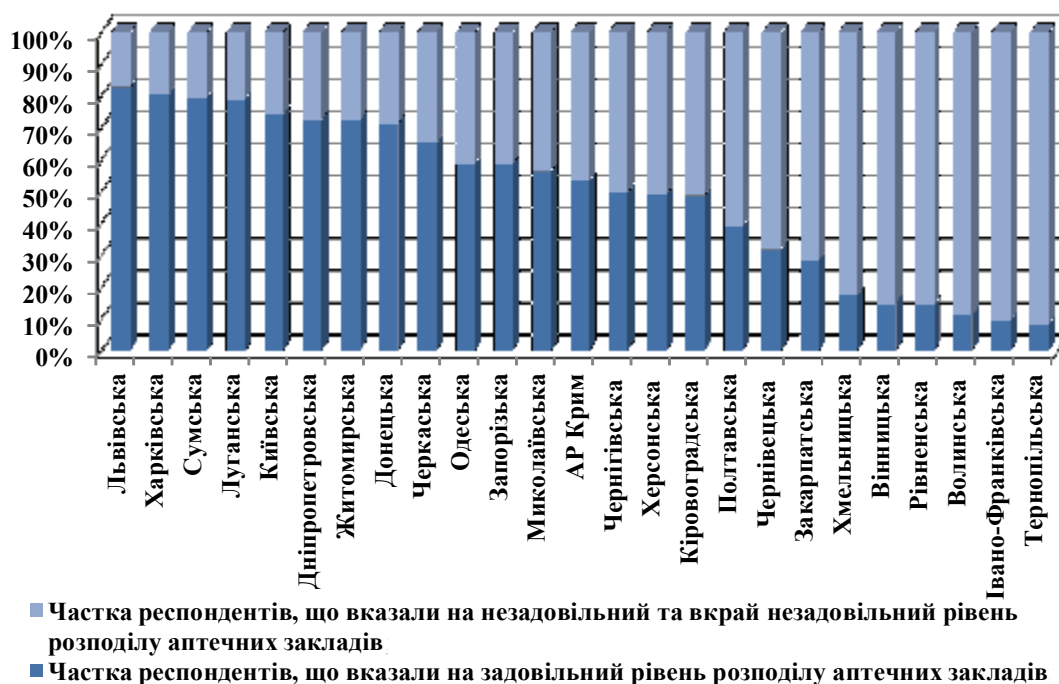

Рис. 2. Оцінка сучасного стану забезпечення населення аптечними закладами сільського та міського населення (сукупно) на думку респондентів.

Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій та Івано-Франківській областях, в яких, як зазначали раніше, переважає сільське населення над міським, на що вказали 80% опитаних.

Задовільний рівень розподілу аптечних закладів, на думку від 73 до 79 % опитаних, спостерігався у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Харківській, Сумській, Львівській, Київській, Житомирській областях, в яких переважає міське населення над сільським.

В інших 12 областях України респонденти вказали на незадовільний стан розподілу аптечних закладів між містом та селом, де переважно враховували відповіді жителів сіл та селищ міського типу.

У подальшому, на підставі статистичних даних щодо навантаження на один аптечний заклад у місті та у сільській місцевості станом на 2013 рік, нами визначено, що у місті показник навантаження на 1 аптечний заклад у середньому склав 2058 осіб, у той же час навантаження на сільський аптечний заклад становило 2729 осіб, що на 33 % вище, ніж у місті. Щодо динаміки кількості міських та сільських аптечних закладів, за даними Держстату, у 2013 році порівняно з попереднім роком збільшилася, відповідно, на 3 та 10 %, у 2014 році кількість міських аптечних закладів порівняно з 2013 роком збільшилася на 4 %, а сільських, навпаки, зменшилася на 8 % (рис. 3) [4, 8, 9].

На підтвердження вказаних фактів більшість респондентів, яка мешкає у сільській місцевості (68 %), вказали на незадовільний стан забезпечення аптечними закладами, що свідчить про неможливість придбати ЛЗ за місцем проживання й необхідність купувати ліки в обласних та районних центрах.

Відповідно, 32 % опитаних, які проживають у місті, вказали на задовільний рівень забезпечення аптечними закладами, що вказує на своєчасне та якісне фармацевтичне забезпечення.

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що на сьогодні, на жаль, спостерігається негативна тенденція скорочення кількості сільських аптечних закладів, що призводить до зниження доступності фармацевтичного забезпечення за територіальним принципом.

Заключним етапом нашого дослідження стало визначення основних проблемних питань у системі фармацевтичного забезпечення сільського населення на думку споживачів. За результатами опитування встановлено, що 45 % усіх опитаних вважають недостатнім асортимент ЛЗ у сільських аптечних закладах, за територіальним розміщенням аптечних закладів за місцем проживання не задоволені 35 % респондентів. Основною проблемою сільських аптечних закладів, на думку 20 % опитаних, є проблема кадрового забезпечення та цінової політики на ЛЗ. Крім того, лише третина опитаних вважає основним фактором впливу у виборі

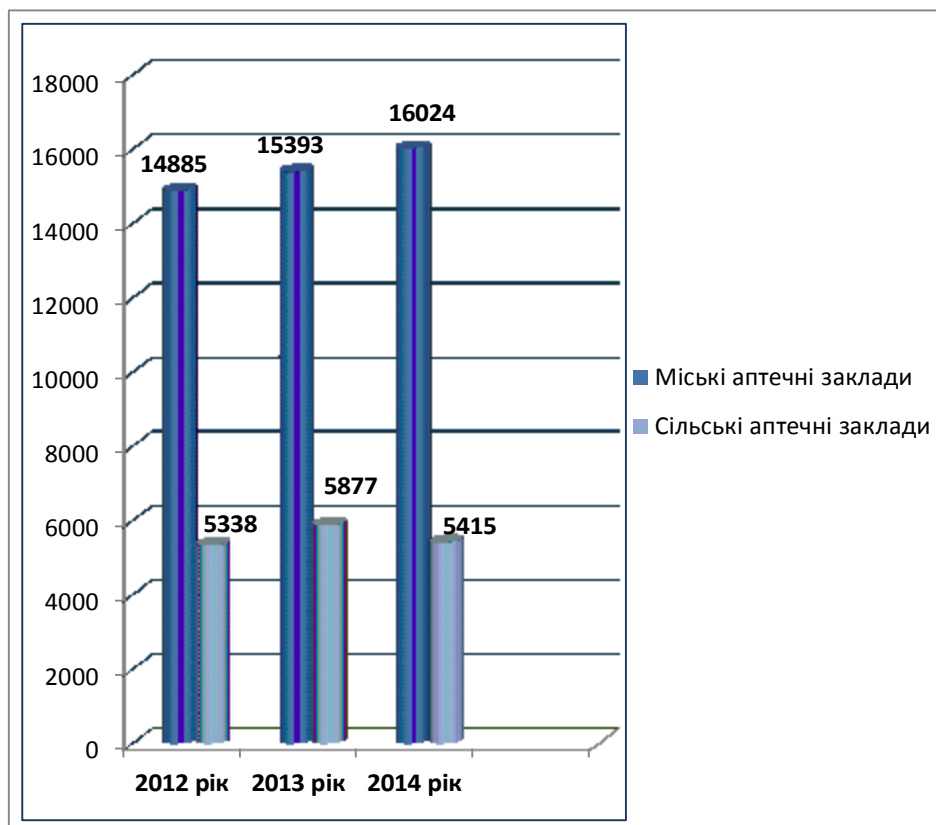

Рис. 3. Розподіл міських та сільських аптечних закладів в Україні (за даними Держстату).

ліків призначення лікаря. Консультацію фахівця аптеки та власний досвід як фактори впливу визначають головними у виборі ЛЗ 35 % респондентів.

Таким чином, результати здійсненого нами порівняльного аналізу сучасного стану фармацевтичного забезпечення міського та сільського населення дозволяють стверджувати, що аптечні заклади сільської місцевості порівняно з міськими мають негативні тенденції розвитку та потребують реформування асортименту ЛЗ сільських аптек, ретельного аналізу та перегляду цінової політики сільських аптечних закладів й створення основних напрямків поліпшення стану фармацевтичного забезпечення населення сільської місцевості у всіх областях України.

Висновки. 1. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку системи фармацевтичного забезпечення аптечних закладів міської та сільської місцевості з використанням методу анкетного опитування й застосуванням анкети, яка відповідно до завдань дослідження містила чотири блоки запитань. З'ясовано статус респондентів за віком, статтю, освітою, місцем проживання, зайнятістю, соціальним статусом та рівнем доходів. Визначено структуру захворюваності у сільській місцевості з подальшою оці-

нкою задоволення потреб споживачів у фармацевтичному забезпеченні.

2. За результатами анкетного опитування респондентів з урахуванням демографічних характеристик регіонів встановлено, що в таких областях, як *Вінницька, Волинська, Закарпатська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Івано-Франківська*, переважає сільське населення над міським та виявлено вкрай незадовільний стан розподілу аптечних закладів, на що вказали 80 % опитаних. Задовільний рівень розподілу аптечних закладів спостерігали у *Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Харківській, Сумській, Львівській, Київській, Житомирській* областях, де міське населення переважає над сільським. З'ясовано, що у решті 8 областей України та АР Крим респонденти вказали на незадовільний стан розподілу аптечних закладів між містом та селом, де переважно враховували відповіді жителів сіл та селищ міського типу.

4. Встановлено, що показник навантаження на один аптечний заклад у місті становить 2058 осіб, у той же час навантаження на сільський аптечний заклад, відповідно, становив 2729 осіб, що на 33 % вище. Таким чином, спостерігається негативна тенденція у фармацевтичному забез-

печенні за принципом територіального розміщення аптечних закладів.

4. Визначено основні проблемні питання системи фармацевтичного забезпечення населення на думку споживачів, до яких належать: недостатній асортимент ЛЗ у сільських аптечних закладах, на що вказали 45 % опитаних, незадовільний територіальний розподіл аптечних закладів сільської місцевості порівняно з міськими (зазначили 35 % респондентів), проблема кадрового забезпечен-

ня та цінової політики на ЛЗ є актуальною для 20 % опитаних.

5. Сформульовано сучасні завдання щодо поліпшення стану фармацевтичного забезпечення населення міської та сільської місцевості України, а саме розробка та наукове обґрунтування заходів щодо підвищення соціально-економічної ефективності організації системи фармацевтичного забезпечення населення у сільській місцевості, що є актуальним напрямком подальших наукових досліджень.

Література

1. Закон України від 16.03.2012 р. № 10225 «Про внесення змін до податкового кодексу України щодо торгівлі лікарськими засобами у сільській місцевості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.ua>.
2. Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII-ВР «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.ua>.
3. Котвицька А. А. Методологія соціально-ефективної організації фармацевтичного забезпечення населення : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д. фармацев. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / А. А. Котвицька – Х., 2008. – 10 с.
4. Медико-демографічна ситуація та основні показники медичної допомоги в регіональному аспекті: підсумки діяльності у 2013 році. – К. : МОЗ України. – 2013. – 192 с.
5. Немченко А. С. Наукове обґрунтування принципів

- функціонування системи лікарського забезпечення населення та визначення її соціальної ефективності / А. С. Немченко, А. А. Котвицька // Фармаком. – 2007. – № 2. – С. 94–99.
6. Немченко А. С. Оцінка соціальних аспектів організації лікарського забезпечення населення згідно з міжнародними нормами та стандартами / А. С. Немченко, А. А. Котвицька // Фармац. журн. – 2007. – № 5. – С. 11–19.
7. Організація фармацевтичного забезпечення населення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. С. Немченко, А. А. Котвицька, Г. Л. Панфілова та ін.; за ред. А. С. Немченко. – Х. : Авіста-ВЛТ, 2007. – С. 239–444.
8. Теория и практика маркетинговых исследований в фармации: монография // З. Н. Мнушко, И. В. Пестун. – Х. : Изд-во НФаУ, 2008. – 308 с.
9. Щорічна доповідь про результати діяльності системи охорони здоров'я України 2013 р. : статистично-аналітичний довідник / МОЗ України. – Київ, 2013. – С. 165–177.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОРОДСКОГО И СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

А. А. Котвицкая, И. В. Кубарева, К. О. Демьяник

Национальный фармацевтический университет, Харьков

Резюме: статья посвящена анализу основных тенденций развития системы фармацевтического обеспечения городских и сельских аптечных учреждений Украины. Проведен сравнительный анализ территориального распределения аптечных учреждений сельской местности по 24 областям Украины и АР Крым. По результатам анкетирования установлены основные проблемные вопросы фармацевтического обеспечения жителей сельской местности. Определены основные факторы, которые влияют на выбор лекарственных средств потребителями городской и сельской местности, а также проведена оценка удовлетворения потребностей в фармацевтическом обеспечении. Обоснованы методы по увеличению социально-экономической эффективности организации системы фармацевтического обеспечения населения в сельской местности.

Ключевые слова: фармацевтическое обеспечение, сельская местность, аптечное учреждение, лекарственные средства, современные тенденции, доступность.

COMPARATIVE ANALYSIS OF MODERN CONDITION OF PHARMACEUTICAL PROVISION TO URBAN AND RURAL POPULATION OF UKRAINE

A. A. Kotvitska, I. V. Kubarieva, K. O. Demianik

National University of Pharmacy, Kharkiv

Summary: article researched and analyzed trends in the development of pharmaceutical provision of urban and rural pharmacy institutions of Ukraine. The features of the territorial distribution of pharmaceutical institutions in rural areas in 24 regions of Ukraine and AR Crimea were determined. From the results of the survey are set the major issues of pharmaceutical provision in rural areas. The main factors that influence the choice of medicines consumers of urban and rural areas, as well as an assessment meet the needs of the pharmaceutical provision was found. The method on increase socio-economic efficiency of the organization of pharmaceutical provision in rural areas was substantiated.

Key words: pharmaceutical provision, rural area, pharmacy institution, medicines, current trends, availability.

Отримано 03.12.14